

Asia: VN/26120/2023-OM-100

Hallinnollisten seuraamusmaksujen määrääminen tietosuojalainsäädännön rikkomuksista julkissektorilla

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit lakiehdotuksista:

Opetushallitus kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa: Opetushallitus katsoo, että hallinnollista seuraamusmaksua ei tulisi määrätä viranomaiselle tai julkisen sektorin elimelle. Jos seuraamusmaksu tullaan määräämään, Opetushallitus kannattaa ehdotettua 24 a §:n 5 momentin rajausta, jonka mukaan seuraamusmaksut eivät koskisi tietojen luovuttamista. Opetushallitus kannattaa myös ehdotettua 34 a §:n mukaista

ilmoitusvelvollisuuden rajausta. Opetushallitus katsoo, että Suomessa tulisi jälkikäteisen valvonnan ja ohjauksen sijasta vahvistaa ennakollista ohjausta

tietosuojalainsäädännön tulkintakysymyksistä, jotta kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjät pystyvät edistämään digitaalisten taitojen oppimista

ja sitä kautta suomalaisten osaamista ja Suomen kilpailukykyä.

2.1 Yleiset kommentit yksittäistä seuraamusmaksua koskevista vaikutuksista ja muista viranomaisvaikutuksista:

Opetushallitus pitää tärkeänä, että julkisen ja yksityisen sektorin toimijoita kohdellaan yhdenvertaisesti. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, kun julkinen

sektori toimii kilpailla markkinoilla. Julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden erot liittyvät kuitenkin pääsääntöisesti siihen, että julkiset palvelut rahoitetaan verovaroin eikä toiminnalla tavoitella voittoa. Lakisääteisten palveluiden toteuttaminen on myös viranomaisille pakollista, samoin siihen liittyvä välttämätön henkilötietojen käsittely. Seuraamusmaksun määräämisellä julkisella sektorilla ei siten ole vastaavaa erityis- ja yleisestävää vaikutusta kuin yksityisellä sektorilla, sillä julkiset palvelut on pystyttävä tuottamaan seuraamusmaksusta huolimatta ja palveluille on varattava riittävä rahoitus ja henkilöstöresurssit.

Opetushallitus katsoo, että seuraamusmaksun määrääminen ei saisi vaarantaa viranomaisten lakisääteisten ja yhteiskunnalle tärkeiden tehtävien hoitamista. Viranomaisten budjetissa ei lähtökohtaisesti varauduta seuraamusmaksujen maksamiseen. Valtiontalouden nykyiset ja tulevat säästöt sekä tiukentuva taloustilanne huomioiden lienee mahdotonta kategorisesti taata, ettei seuraamusmaksun maksamisella olisi vaikutuksia viranomaisten kuten esimerkiksi Opetushallituksen tai kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien lakisääteisten palveluiden toteuttamiseen. Opetushallitus vastaa valtakunnallisesti muun muassa laajojen tietovarantojen, rekisterien ja niihin liittyvien palveluiden tarjoamisesta kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla. Kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjät puolestaan vastaavat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen sekä taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämisestä.

2.2 Tunnistattekko muita kuin esitysluonnoksessa käsiteltyjä tilanteita, joissa seuraamusmaksua ei olisi mahdollista kohdistaa rekisterinpitäjänä (tai henkilötietojen käsittelijänä) toimivan viranomaisen tai julkishallinnon elimen toimintamenoihin tai muutoin suoraan kyseiselle viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle, ja mistä syystä se ei ole mahdollista?

-

2.3 Tunnistattekko oman budjetinne, määrärahojenne tai muun rahoituksenne käyttämisen valossa muita huomioitavia näkökohtia, joita voi liittyä yksittäiseen viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle määrättävään seuraamusmaksuun?

Esitysluonnoksen mukaan hallinnollinen seuraamusmaksu kohdistuisi lähtökohtaisesti kirjanpitoyksikköön. Tämä voi Opetushallituksen käsityksen

mukaan johtaa epätarkoituksenmukaiseen kohdentumiseen tilanteessa, jossa seuraamusmaksun alaisesta menettelystä on vastuussa vain yksi

rekisterinpitäjä, mutta saman kirjanpitoyksikön alla toimii hallinnollisesti useampi eri viranomainen ja rekisterinpitäjä.

2.4 Täydennysehdotukset ja kommentit tietoyhteiskuntavaikutuksia koskeviin arvioihin:

ks. kohta 3.

2.5 Muut kommentit ehdotetun sääntelyn vaikutuksista:

ks. kohta 3.

3. Muut huomiot (tai lausuntonne) esitysluonnoksesta:

Esitysluonnoksen mukaan hallinnollisen seuraamusmaksun yhtenä tavoitteena on kohdistaa vastuu yksilön sijaan organisaatiolle. Opetushallitus

katsoo, että lähtökohtaa voidaan pitää yleisen tietosuoja-asetuksen lähtökohtien mukaisena, mutta seuraamusmaksun käyttöönottoon liittyy

useita epävarmuustekijöitä. Näitä on käsitelty tarkemmin jäljempänä. Niiltä osin kuin virkavastuun rikosoikeudellisessa kohdentumisessa on havaittu

haasteita, niitä ei voitane korjata vain seuraamusmaksun määräämisellä, vaan korjaaminen edellyttäisi virkavastuuta koskevan sääntelyn

kehittämistä. Julkisen sektorin toimijoilla on vahva tahtotila ja halukkuus noudattaa tietosuojalainsäädäntöä. Haasteet ja puutteet lainsäädännön

noudattamisessa esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla liittyvät pääsääntöisesti tietosuojalainsäädännön tulkintavaikeuksiin ja

riittämättömiin resursseihin. Tietosuojalainsäädäntö on hyvin tulkinnanvaraista, eikä keskeisistä kysymyksistä ole saatavilla oikeusvarmuutta. Jälkikäteisen valvonnan ja sanktioiden painottaminen eivät korjaa tätä ongelmaa.

Opetushallitus katsoo, että julkisten sektorin toimijoiden tueksi ei tällä hetkellä ole saatavilla tarvittavaa ennakollista ohjausta, neuvontaa ja tukea.

Puuttuva tuki on johtanut monimutkaisessa sääntely-ympäristössä siihen, että tietosuojalainsäädännön tulkintavaikeudet ovat muodostuneet yhdeksi

merkittäväksi digitalisaation esteeksi. Tällä on suora vaikutus Suomen osaamiseen, innovaatioihin ja kilpailukykyyn myös kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla. Seuraamusmaksujen uhka todennäköisesti vahvistaa entisestään käsitystä yksityisyyden suojasta muut oikeudet ylittävänä perusoikeutena ja voi myös johtaa vieläkin varovaisempaan laintulkintaan. Tämä voi puolestaan hidastaa digitalisaatiota tarpeettomasti. Seuraamusmaksuja tehokkaampi keino parantaa julkisen sektorin valmiutta noudattaa lainsäädäntöä, vahvistaa rekisteröityjen asemaa sekä tukea digitalisaation edistämistä olisi tarjota ennakkoivaa ohjausta, neuvontaa ja tukea valtakunnallisesti.

Pääjohtajan sijainen,

Johtaja Kurt Torsell

Saari Heidi
Opetushallitus